

Tabla de materii

CUVÎNT ÎNAINTE	9
INTRODUCERE	11
PRIVIRE ASUPRA ISTORIEI ANATOMIEI ARTISTICE	15-38
<p>Pretuirea anatomiei în plastică este legată de înflorirea marilor școli medicale. Antichitatea, Renașterea. – Leonardo da Vinci, întemeietorul anatomiei artistice. – Tratatul de anatomie medicală servese ca model primelor anatomii artistice. – Vesalius, Albinus. – Studiul anatomiei plastice de pe antie: Bernardino Genga, Salvage; ecorșeurile de pe antie și după natură. – Dîrser și studiul morfologiei exterioare a corpului. – Metoda antropologică: P. Camper. – Metoda morfologică în anatomia artistică: Gerdy, Richer.</p>	
CONSTRUCȚIA CORPULUI	39-153
SCHIELETUL: FUNCȚIUNEA ARHITECTONICĂ ȘI PLASTICĂ	41
<p>Funcțiunea arhitectonică a scheletului: rolul său în stabilirea formelor corpului. – Funcțiunea plastică a scheletului: participarea sa la modelajul exterior al corpului. Studiul construcției corpului se bazează pe cunoașterea reperelor scheletului în suprafață.</p>	
<i>Reperele scheletice</i>	<i>41</i>
<p>Reperele trunchiului; coloana vertebrală (43) – Reperele toracelui (47) – Reperele regiunii anterioare a gîtului (49) – Reperele membrului superior. Centura scapulară (50) – Reperele brațului (51) – Reperele antebrățului (51) – Reperele mîinii (54) – Reperele membrului inferior, centura pelvină (58) – Reperele coapsei (59) – Reperele gambei (60) – Reperele piciorului (61).</p>	
<i>Cranial și formele exterioare ale capului</i>	<i>66</i>
<p>Relațiile craniului cu formele exterioare nu pot fi considerate ca repere discontinue. – Studiul anatomie și studiul antropologic al craniului. – Anatomia artistică urmărește arhitectura și modelajul craniului. – Structura anatomică și sensul arhitectonic (67) – Datele principale ale morfologiei craniului (68) – Fizionomia craniului (73) – Studiul tipurilor craniene înlesnește înțelegerea caracterelor individuale ale craniului. Metoda descriptivă; caractere descriptivă (73) – Metoda metrică; caractere craniometrice (74) – Principalele măsurători (75) – Analiza elementelor stilistice ale cutiei craniene și ale feței (76) – Cutia craniană (77) – Tipuri de crani după raportul lungime-lățime al cutiei craniene. – Tipuri după raportul lungime-înălțime și lungime-lățime al cutiei. – Forma polului anterior și posterior al cutiei craniene – Masivul facial (79); Tipuri de crani după raportul înălțime-lățime al masivului facial – Înclinația masivului facial; unghiurile profilului feței – Profilare, reliefare în plan sagittal și frontal – Forma deschiderii orbitare și aperturii piriforme – Mandibula – Asimetriile craniene (86) – Craniul masculin și feminin (87) – Dezvoltarea craniului și schimbările formelor și proporțiilor feței (88).</p>	

Relațiile dintre formele craniului și formele exterioare ale capului (90)

Studiul științific al relațiilor craniului cu formele exterioare; metode – Lucrarea lui Gherasimov; Reconstrucția feței după craniu; importanța pentru plastică – Grosimea tesuturilor moi pe linia mediană a capului – Formele obrazilor și formele osoase – Relațiile dintre nasul osos și cartilajinos – Forma gurii și arcadele alveolare și dentare – Forma deschiderii orbitare și forma pleoapelor. Studiul morfologiei al capului (92) – Metoda descriptivă, metoda metrică. Punctele cefalo-metrice, principalele diametre (93) – Tipuri de cap, după indicele vertico-longitudinal și vertico-transversal – Indicele facial și tipurile de față – Indicii jugo-frontal și jugo-mandibular și forma de ansamblu a conturului feței – Indicele cranio-facial și forma părții superioare a capului – Profilarea verticală și orizontală a capului – Înclinația profilului feței; profilare, reliefare – Forma nasului și rolul său în stilul figurii.

Proportțiile capului văzute de artiști (96)

Metodele artistice de proportionare a capului legiferează un tip estetic și prescriu procedee practice pentru desen – Capul și fața unitate de măsură a corpului – Proportțiile capului la Leonardo și Dürer – Sistemul lui Gottfried Schadow.

Proportțiile corpului..... 102

Proportțiile scheletului preparat anatomie – Osteometria – Comparația oaselor între ele și cu talia – Proportțiile scheletului în canonul lui Richer – Metoda antropologică bazată pe măsurătorile făcute pe viu aleăturieste fundamentul studiului proporțiilor în anatomia artistică – Somatometria; principalele măsuri protective ale corpului (103) – Comparația segmentelor corpului între ele și cu talia; indicii, schemele proporționale.

Regulile proporționării corpului (107)

Taliile înalte și scunde influențează modul de proporționare a corpului – Raportul dintre segmentul superior al corpului (vertex sinfiză) și membrele inferioare, la subiecții înalte și scunde – Raportul bustului cu membrele inferioare – Tangenta lui J.D. Pasteur. Regula proporționării talilor: constanta lungimii trunchiului, variația lungimii membrilor inferioare – Proportțiile transversale ale trunchiului sînt de asemenea influențate de talie – Comparația diametrelor transversale ale trunchiului – Bazin închis și deschis; influența asupra formei abdomenului inferior – Dimensiunile transversale ale trunchiului și variațiile sexuale ale proporțiilor.

Proportțiile membrilor (113)

Membrul superior. Comparația membrului superior cu trunchiul și membrul inferior. Corelația lungimii membrului superior cu talia – Raportarea lungimii segmentelor membrului superior la trunchi și membrul inferior; longibrat, brahibrat – Proportțiile segmentelor membrului superior – Proportțiile intrinseci ale mîinii – Anvergura – Proportțiile membrului inferior (113) – Comparația membrului inferior cu trunchiul; forme corporale macroschele, brahischele și mezatschele – Proportțiile segmentelor membrului inferior – Proportțiile intrinseci ale piciorului; comparația cu mîna – Regulile proporționării corpului – Canonul lui Schmidt-Fritsch (116) – Aplicația canonului Schmidt-Fritsch în analiza proporțiilor unor modele – Valoarea relativă a corelațiilor stabilite de canonul Schmidt-Fritsch și a regulii proporționării talilor.

Modificările proporțiilor în timpul creșterii (120)

Vîrstele și corelațiile proportionale – Creșterea taliei; curba creșterii, ritmul creșterii – Proportțiile vîrștelor; ritmul creșterii segmentelor corpului – Relativa scădere a trunchiului față de membrul superior – Relativa lungime a membrului superior – Relativa înălțime a capului în timpul creșterii.

Proportțiile corpului văzute de artiști..... 124

Unitatea de concepție a proporțiilor artistice; variabilitatea sistemului de măsurători și de relații stabilite de canoanele artistice – Valoarea canoanelor artistice în lumina datelor științifice – Proportțiile în arta antică greco-romană; Polyelet, Lysip (125) – Canonul lui Vitruvius (126) – Canonul lui Leonardo da Vinci (127) – Adnotațiile lui Leonardo asupra proporțiilor – Dürer (129); cartea a III-a a scrierilor teoretice („Proportionslehre”) – De la

figuri ideale la figuri proportionale individuale și tipuri de proporționare – Canoanele din Dresdener Skizzenbuch – Canonul lui Jean Cousin (139) – Canonul lui Lomazzo (139) – Crysostome Martinez – Gottfried Schadow și tratatul asupra proporțiilor „Polyklet”, sistemul de măsurători (140) – Canonul bărbatului adult – Canonul feminin – Canoanele vîrstelor (copilul de un an, copilul de 3 ani, copilul de 6 ani, băiatul de 10 ani, băiatul de 13 ani) – Canonul lui Richer (141)

Proporțiile corpului și secțiunea de aur 146

Raportul secțiunii de aur; „Divina proporzione”, „Numărul de aur” – Canoane geometrice, bazate pe considerarea aspectului linear al proporțiilor secțiunii de aur; Zeissing – Th. Cook (147) – Canoane bazate pe utilizarea suprafețelor de încadrare ale căror laturi se găsesc în raportul secțiunii de aur; dreptunghiuri dinamice – Hambidge și analiza scheletului Harvard (149) – Analizele lui M. Ghyka (150) – Pentagonul, pentagrama și secțiunea de aur (151) – Analizele făcute de Lucie Wolfer-Sulzer prin pentagon și pentagramă (151-152) – Simetria pentagonală și tema secțiunii de aur în biologie – Valoarea canoanelor geometrice – Canoanele geometrice, una din formele canoanelor ideale.

TABELA ILUSTRĂȚILOR 155

Fig. 134. Rolul dințiilor în formele feței - uzbek de 19 ani.

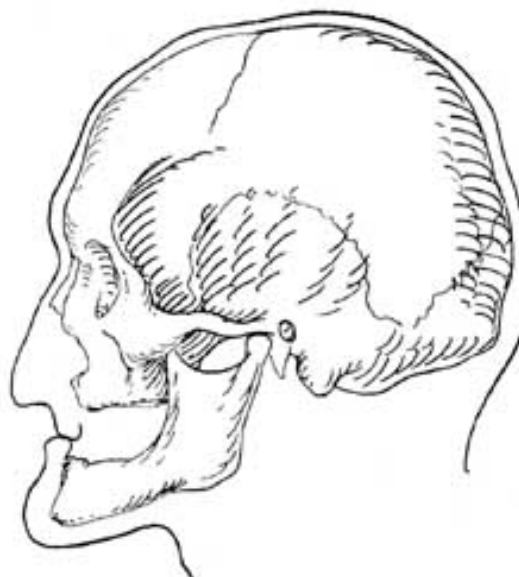

Fig. 135. Absența dințiilor, modificările senile ale craniului și formele externe - chineză de 61 de ani [după Gherasimov].

Poziția aripii nasului și înălțimea virfului nasului sînt date de întîlnirea a două drepte, dintre care cea superioară prelungeste treimea inferioară a oaselor nazale, iar cea inferioară prelungeste direcția spinei nazale. Linia de profil a nasului cartilaginosa poate trece deasupra sau dedesubtul liniei superioare de proiectie și are legătură cu caracterul conturului aperturii piriforme.

Forma profilului gurii este stabilită de particularitățile morfologice ale arcadei alveolare și dentare (fig. 133-135). Standardele grosimilor țesuturilor moi arată o creștere a dimensiunilor în regiunea gurii și bărbiei.

Pentru regiunea ochiului este important de stabilit forma pleoapelor precum și forma și înclinația orificiului palpebral.

Forma pleoapei superioare este influențată de unghiul suturii fronto-molare și de apofiza frontală a malarului. Dacă acest unghi este proeminent, pleoapa este ridicată. Dacă relieful apofizei este mare și rotund, pleoapa este groasă, iar cînd aceasta este plată și cu marginea subțire, pleoapa este mai subțire.

Forma deschiderii palpebrale este stabilită de forma porțiunii tarsale a pleoapelor, iar înclinația este dată de înălțimile la care se înserează pe marginea orbitei ligamentele tarsale extern și intern. Axul deschiderii este foarte puțin înclinat spre înăuntru la europeni. Ligamentul tarsal extern se prinde dedesubtul suturii

fronto-molare în porțiunea externă a orbitei, iar ligamentul tarsal intern în porțiunea internă a circumferinței alcătuită de creasta lacrimală a maxilarului.

Cu studiul relațiilor dintre craniu și părțile moi s-a cîștigat încă o etapă în analiza fizionomiei.

Rămîne a se stabili pe viu reperele măsurătorilor, diametrice, și înclinațiile cele mai importante, coordonînd relațiile formelor scheletice și formelor externe pentru înțelegerea fizionomiei ca un produs al participării convergente a celor două categorii de forme.

Ca și pentru craniu, metoda observației directe sau metoda măsurătorilor folosește o serie de puncte precizate după un sistem unitar (fig. 136-137).

Cele mai multe dintre acestea corespund punctelor craniene cunoscute. Următoarele puncte poartă aceeași denumire cu punctele craniene și se stabilesc în același mod, pe suprafața părților moi: Glabella, Metopion, Vertex, Opliotocranion, Inion, Frontotemporale, Eurion, Nazion, Prosthion, Gnathion, Zygion, Gordin. La acestea se adaugă o serie de puncte tegumentare fără o corespondență directă cu punctele folosite în studiul craniului.

Trichion (tr), punctul de implantație al părului pe linia mediană. Este un punct cu valoare relativă, legat de prezența părului și variabil împreună cu limita sa inferioară. Studiul artistic al proporțiilor feței îl întrebunțează adeseori, iar cefalometria stabilește cu ajutorul lui înălțimea „fizionomică” a feței.

Punctul Tragion (t) se găsește la intersecția unor tangente la marginea superioară și anterioară a tragusului. Este situat înaintea și aproximativ la aceeași înălțime cu punctul cranian, Forion.

Punctul Subnazale (sn) este punctul de pe linia mediană, situat în unghiul intrînd al septului nazal și buzei superioare. Este situat

înaintea și dedesubtul punctului nazo-spinal de care îl desparte grosimea foarte variabilă a buzei.

Pronazale (prn) este punctul cel mai proeminent al lobului nasului în orientarea ochi-ureche.

Stomion (sto) este punctul închiderii buzelor pe linia mediană.

Pentru studiul formei buzelor s-au mai stabilit punctele: Labiale superior și inferior, situate pe linia mediană, la întretărirea cu tangentele la punctul cel mai înalt și mai coborât al celor două buze și Cheilion (ch), punctul de întâlnire extern al buzei superioare și inferioare.

Entokantion (en) este punctul intern de întâlnire al pleoapelor superioare și inferioare (înăuntrul caronului lacrimal).

Ectokantion (ex) este punctul situat la întâlnirea externă a pleoapelor.

Orbitale (or) este punctul cel mai coborât al marginii orbitale servind la orientarea capului pe orizontală.

Alare (al) sînt punctele cele mai laterale ale arpiilor nasului.

Pentru studiul formei pavilionului urechii s-au ales punctul cel mai înalt al marginii superioare [Superaurale (sa)]; punctul cel mai coborât al lobului [Subaurale (sba)]; punctul cel mai proeminent posterior [Postaurale (pa)]; punctul inserției superioare cu capul [Otobazion superius (obs)]; punctul inserției inferioare [Otobazion inferius] și punctul situat pe dreapta care unește punctele de inserție la înălțimea lui postaurale [Preaurale (pa)].

Studiul dimensiunilor și proporțiilor, precum și studiul formelor și înclinărilor profurilor folosesc majoritatea măsurătorilor liniare și unghiulare cunoscute pentru craniu, adaptate la condițiile formelor exterioare (fig. 128-129).

Cefalometria, ca și craniometria, precizează observația formelor și face posibilă comparația lor pentru stabilirea principalelor tipuri morfologice.

Studiul formei porțiunii craniene a capului folosește principalele măsuri liniare:

- Diametrul antero-posterior (glabellă-optocranion)
- Diametrul transvers maxim (între eurloane)
- Diametrul frontal minim (între frontotemporale)
- Înălțimea auriculară a capului (depărtarea proiectivă, tragion vertex)

Pentru studiul feței, cele mai importante măsuri liniare sînt:

- Diametrul bizigomatic (pe punctele zygion)
- Diametrul bigoniac (pe unghiurile mandibulei)
- Lățimea faniei palpebrale
- Lățimea nasului pe narine (pe punctele alaria)
- Lățimea gurii (între punctele cheilion)
- Înălțimea fizionomică a feței (trichion-gnation)
- Înălțimea morfologică a feței (nasion-gnation)
- Înălțimea feței superioare (nasion-stomion)
- Înălțimea feței inferioare (stomion-gnation)
- Înălțimea nasului (nasion-subnazale)
- Profundimea nasului (subnazale-pronazale)
- Înălțimea frunții (trichion-nasion)
- Lungimea și lățimea urechii pe punctele de înălțime și lățime maximă

Înălțimea totală a capului este distanța proiectivă între vertex și gnation.

Studiul dimensiunilor liniare ale capului arată aceleași caractere ca și cele craniene, formele exterioare urmînd îndeaproape formele scheletice.

În ceea ce privește dimensiunile de ansamblu, acestea depind în primul rînd de mărimea taliei. În cifre absolute, oamenii mici au capul mai mic, iar cei mari au capul mai mare. De asemenea, în toate grupele umane, femeia are capul mai mic decît bărbatul. Relativ la talie însă se constată de regulă că oamenii

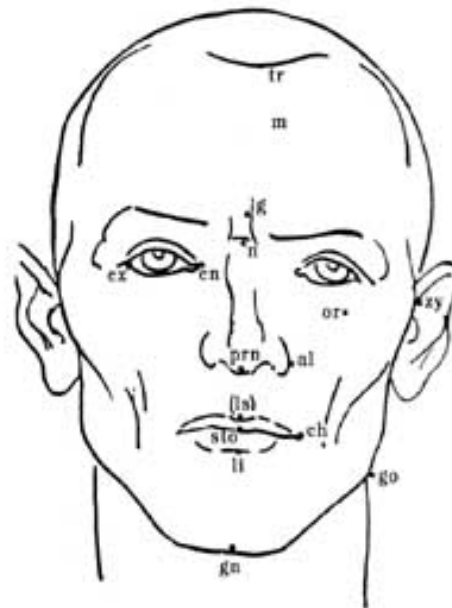

Fig. 126. Principalele puncte cefalometrice: tr = Trichion; m = Metopion; g = Glabella; n = Nasion; prn = Pronazale; al = Alare; ls = Labrale superior; li = Labrale inferior; sto = Stomion; gn = Gnation; en = Entokantion; ex = Ectokantion; or = Orbitale; ch = Cheilion; zy = Zygion; go = Gonion.

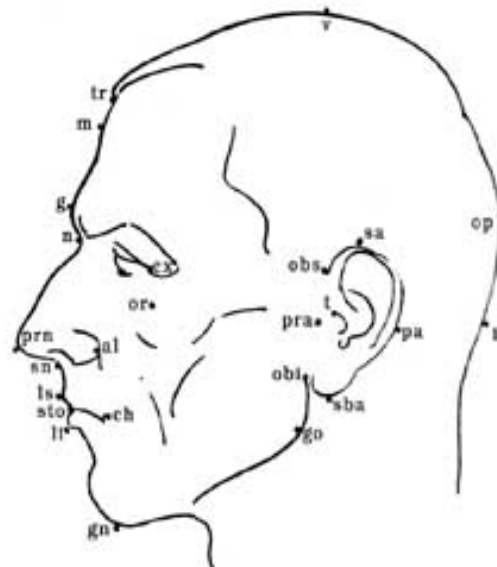

Fig. 127. v = Vertex; op = Opistocranion; i = Inion; sn = Subnazale; sa = Superaurale; sba = Subaurale; pa = Postaurale; obs = Otobazion superius; obi = Otobazion inferius; t = Tragion; pra = Preaurale. Restul punctelor corespund cu cele din figura 126.

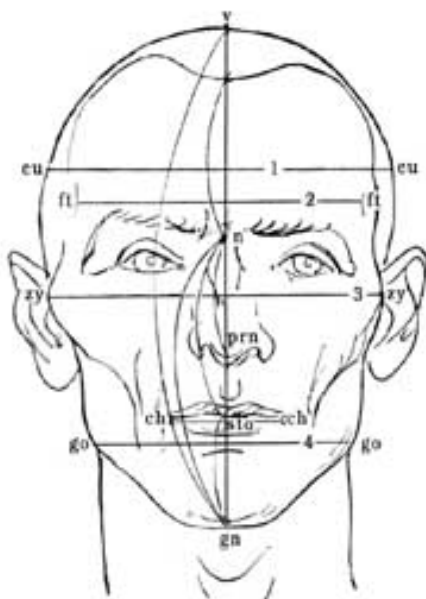

Fig. 138. Principalele măsuri liniare ale capului: 1 diametrul transversal maxim al capului; 2 Diametrul frontal minim; 3 Diametrul trigomatic; 4 Diametrul bigonic; tr-gn = înălțimea fizionomică a feței; n-ng = înălțimea morfologică a feței; n-sto = înălțimea feței superioare; sto-gn = înălțimea feței inferioare; tr-n = înălțimea frunții; n-sn = înălțimea nasului; al-al = Lățimea nasului; prn-sn = Profundimea nasului; ch-ch = Lățimea gurii.

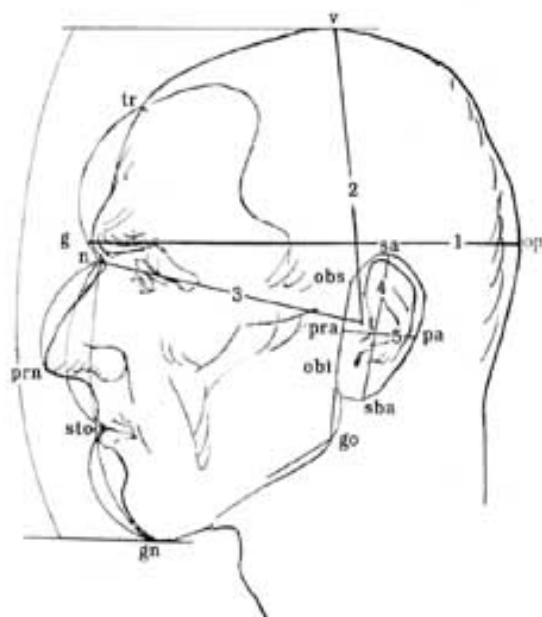

Fig. 139. 1 Diametrul antero-posterior; 2 Înălțimea capului; 3 Profundimea feței; 4 Lungimea urechii; 5 Lățimea urechii. Restul măsurilor corespund cu cele din figura 138.

cu talia mică au capul relativ mai mare și invers, cel cu talia înaltă au capul relativ mai mic.

În ceea ce privește variabilitatea proporțiilor dimensiunilor intrinseci ele sînt supuse aceluiași reguli pe care le arată variația dimensiunilor craniene, deoarece detaliile părților moi ale capului nu au o variație independentă, ci o variație de același sens cu formele craniene. Reliefurile puternice ale suprafețelor craniene sînt însoțite de țesuturi moi mai groase, iar reliefurile atenuate sînt însoțite de țesuturi moi mai subțiri.

Raportul între dimensiunile capului și compararea lor la capete diferite se stabilesc prin aceeași metodă a indicilor.

Indicele cefalic este raportul centesimal al diametrului transversal, către cel antero-posterior. După aceasta, capetele văzute în norma verticală se împart în capete scurte și late (brahicefale), mijlocii (mezocefale) și lungi și înguste (dolicocefale).

Indicele vertico-longitudinal exprimă forma capului văzută lateral. După valoarea mai mică sau mai mare a acestui indice, capetele se împart în: capete joase (chamaecefale), capete mijlocii (ortocefale) și înalte (hypsicefale) (fig. 142 A, B).

Indicele vertico-longitudinal al capului utilizează ca diametru vertical înălțimea verticală a porțiunii craniene a capului, măsurată de la conductul auditiv extern.

Forma capului văzut posterior (din norma occipitalis) este fixată prin indicele vertico-transversal. După acesta, capetele se împart în: joase (tapeinocefale), mijlocii (metrioccefale) și înalte (acrocefale).

Termenul de înalt sau jos poartă denumiri diferite pentru norma laterală și occipitală, deoarece nu au aceeași semnificație pentru cele două categorii de indici. Același cap poate fi jos în raport cu lungimea, însă înalt în raport cu lățimea. De aceea, în lipsa termenilor speciali, trebuie indicată norma pentru care capul apare înalt sau jos.

În ceea ce privește raportul dimensiunilor feței, comparația lungimii cu lățimea duce la stabilirea indicelui facial, după care fețele au fost împărțite în: late și joase (euriprosope), mijlocii (mezoprosope) și înalte și strîmte (leptoprosope) (fig. 140-141). În acest indice, diametrul înălțimii este distanța nazion-gnathion sau înălțimea morfologică a feței. Aspectul feței este însă influențat și de înălțimea frunții care este cuprinsă în înălțimea fizionomică a feței măsurată de la trichion la gnathion. Metoda artistică a împărțirii acestei lungimi în trei segmente arată mai bine proporționarea celor trei etaje ale feței.

Asupra formei de ansamblu a conturului feței, văzută anterior, ne informează indicii jugo-frontal și jugo-mandibular. Diferențele mari ale diametrelor indică forme ovalare, iar diferențele mici forme pătrate ale feței.

Raportul dintre lățimea craniană și lățimea feței, fixat de indicele cranio-facial, arată conturul părții superioare a capului.

Se constată, de regulă, asocierea fețelor late cu cranile late și a fețelor lungi cu cranile înguste. Cranile înalte sînt însă adesea scurte, iar cele înguste sînt joase și lungi, raporturi care arată și aspectul din profil al capului pentru aceeași asociație dintre față și craniu.

O bună caracterizare a formelor feței o dă profilarea sa verticală și orizontală. Forma profilului vertical al capului se poate obține prin metoda construirii schemei generale a conturului său lateral cu ajutorul punctelor: opistocranian, vertex, trichion, glabella, pronazale și gnathion, pentru orientarea pe orizontala ochi-ureche. Se utilizează astfel același procedee după care un desenator caută figura geometrică de ansamblu în care se înscriu formele caracteristice ale capului. În acest mod formele simplificate sînt și mai ușor comparabile (fig. 142 A, B).

Profilul feței se analizează mai precis stabilind înclinația feței superioare printr-o perpendiculară trichion sau nazion pe orizontala ochi-ureche și energia de profilare față de linia trichion-prostion. Înclinația feței inferioare se poate aprecia ușor față de verticala nazion sau subnazale (fig. 143 A, B).

Înclinația și profilarea sînt două caractere care pot să nu fie concordante, în sensul că pot exista înclinații mari și profilări reduse și profilări mari pentru înclinații mici.

Cunoaștem apoi, ca și la craniu, profiluri cu un parcurs liniștit al liniei, în cazul reliefulor atenuate, și profiluri a căror linie cu sinuozități accentuate arată reliefarea puternică și concordantă a formelor craniene și a tesuturilor moi.

Proeminența glabelei, scobitura nazală, proeminența bărbiei stabilesc caracterul reliefarilor, în timp ce profilarea este legată strîns de energia de înaintare a nasului osos și cartilaginios, accentuată uneori în așa-numitul profil de pasăre printr-un profil în retragere al feței inferioare.

Prin corelația cu formele generale ale feței, nasul alcătuiește un element stilistic de prim-ordin al fizionomiei. Forma înaltă sau lată este exprimată prin indicele nazal (raportul centezimal al lățimii față de înălțime). După acest indice, nasurile sînt clasate în subțiri și înalte (leptorine), mijlocii (mezorine) și late și scurte (chamaerine).

A treia dimensiune, profunzimea, este corelată cu celelalte două, arătînd modificări proporționale care duc la menținerea volumului constant al canalului respirator. Subțirimea nasului este compensată prin creșterea înălțimii și profunzimii, în timp ce creșterea lățimii aduce diminuarea înălțimii și profunzimii. S-a afirmat chiar existența unei corelații a indicelui nazal cu stilul construcției corporale, constatîndu-se

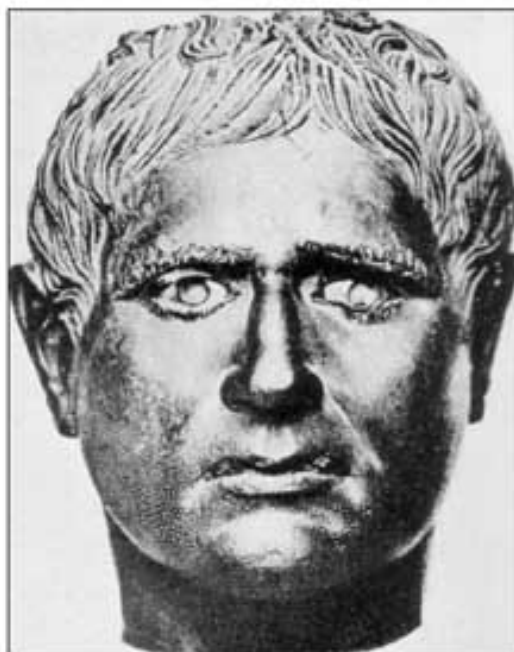

Fig. 140. Față lată. Drusus cel bătrîn, bronz sec. II Le.n. (din Formes VIII Oct. MCMXXX).

Fig. 141. Față lungă. Mască portret, epoca republicană (din Formes VIII Oct. MCMXXX).

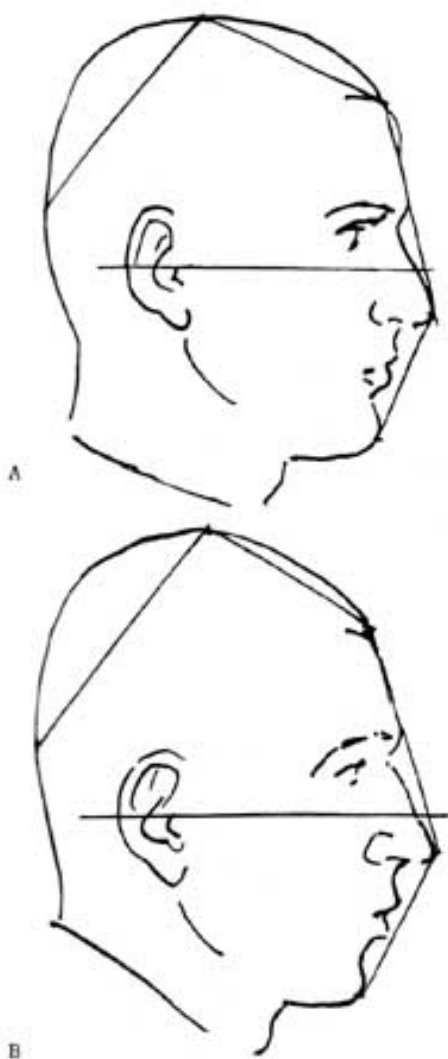

Fig. 142. Analiza profilului vertical al capului cu ajutorul schemei indicate de R. Martin. A Formă ortocefală; B Formă hipsocefală.

asocierea formelor leptorine cu formele corporale înalte (leptosome) și a celor chamaerine cu formele corporale late (eurisome).

Pentru studiul de detaliu al profilului vertical al feței a mai fost întrebuințată în antropologie încă o metodă metrică (Mollison și Platner), care este analogă cu procedeele plastice obișnuite de analiză ale unui contur. Ea constă în raportarea unei serii de puncte ale profilului la o verticală coborâtă de la glabella și o orizontală trecând prin extokantion (fig. 144).

Pentru fața văzută în *raccorsi* este importantă profilarea planului obrazilor față de planul orizontal,

forma bazei nasului și ridicarea sa deasupra planului obrazilor.

Profilarea orizontală dirijată de înclinația frontală a maxilarului și forma malarului este mult influențată de tesuturile moi ale feței, variabile cu vârsta și starea de nutriție a individului. Rotunjimea obrazului la femeie și copil accentuează frontalitatea feței. Forma bazei nasului este stabilită de forma aperturii piriforme, iar profilarea sa orizontală, de gradul înclinației verticale a porțiunii superioare a feței. Aspectul feței în *raccorsi*, important în diferențierile formelor rasiale își păstrează aceeași valoare și pentru analiza și caracterizarea înfățișărilor individuale în cadrul aceleiași grupări.

PROPORȚIILE CAPULUI VĂZUTE DE ARTISTI. Studiul morfologic al capului arată că rolul important în variabilitatea înfățișării îl dețin relațiile dimensionale sau proporționarea figurii, ceea ce face ca analiza fizionomică și caracterizarea unei figuri să se sprijine în primul rând pe analiza datelor metrice. Jocul tipologic foarte variat al formelor capului exprimat în funcție de raporturi dimensionale rămâne totuși o indicație schematică asupra formelor reale înfinit de nuanțate și lasă un teren larg analizei directe prin simțul de observație al fiecărui cercetător.

Metoda artistică în stabilirea proporțiilor capului caută, ca și metoda metrică științifică, să capteze formele într-un sistem de relații dimensionale, însă, spre deosebire de aceasta, se bazează pe o valorificare estetică a formelor și tinde să devină o metodă de lucru simplă și ușor de aplicat în practica artistică.

Canoanele de proporționare ale capului, ca și cele ale corpului, legiferează un tip estetic și prescriu o metodă practică. Cu aceste puncte de vedere ele ocolesc ceea ce este caracteristic și individual într-o figură și se apropie de o medie ideală statistică. În ceea ce privește tipul de frumusețe pe care îl stabilește canonul, se poate constata că definiția lui dimensională nu este suficientă, deoarece în același sistem pot intra figuri cu aspecte destul de deosebite.

Înălțimea capului este folosită ca unitate de măsură a corpului în multe din canoanele moderne care, prin documentele artistice ale Renașterii, se leagă de tradiția Antichității.

Raportul: înălțimea capului - talie = 1/8 îl găsim pentru prima dată la Vitruviuș, apoi la Cennini și Leonardo da Vinci. Unul din elevii lui Leonardo, Lomazzo (1538-1600), întrebuințează ca unitate de măsură a corpului înălțimea feței, pe care o proporționează cu talia după raportul 1/10 indicat de către Leonardo. Acest canon, ca și canonul mai vechi al lui Jean Cousin (1530-?), inspirat tot din sistemul de proporții al lui Vitruviuș, folosește ca subdiviziuni pătrimile înălțimii capului, multipli sau submultipli lor, considerând înălțimea capului împărțită în 4 părți

egale: porțiunea pină la rădăcina părului, fruntea, nasul și fața inferioară.

Figurile proporționale ale capului desenate de Leonardo da Vinci, urmărind mai deaproape natura, sînt mai puțin schematice și mai interesante în modul de a stabili raporturile dimensionale.

Într-unul din desenele colecției Windsor stabilește diviziunile mari ale înălțimii feței și indică principalele egalități.

Într-un alt desen, aflat la Academia din Venetia, păstrînd aceleași egalități mari ale înălțimii, revine asupra proporțiilor capului cu precizări în diviziunile înălțimii și profunzimii și exprimă dimensiunile în raporturi ale înălțimii feței sau capului (fig. 143).

Desenul din Venetia corespunde întocmai cu adnotația unui alt desen de la Windsor din manuscrisele *Quaderni di Anatomia I-VI* indicînd cu foarte mici modificări aceleași raporturi, împreună cu altele care lipsesc pe desenul din Venetia (vezi legenda fig. 143).

În adnotațiile schițelor de cap din biblioteca Institutului Franței se găsesc următoarele raporturi interesante cu privire la proporțiile capului văzut din față: „Distanța de la marginea anterioară a unei urechi la alta este egală cu distanța de la sprinceană la bărbie (marginea inferioară).”

Lățimea gurii la o față bine proporționată este egală cu distanța de la linia (despicătura) gurii la marginea inferioară a bărbiei.

Fata formează un pătrat a cărui lățime este distanța între unghiurile externe ale ochilor, iar înălțimea, distanța de la marginea superioară a nasului, pină la marginea inferioară a buzel inferioare (marginea superioară a bărbiei). Ceea ce rămîne deasupra și dedesubtul acestui pătrat formează înălțimea unui alt pătrat de aceleași dimensiuni cu primul.” (Th. Lücke, *Leonardo da Vinci Tagebücher und Aufzeichnungen*, Leipzig, 1952)

Desele reveniri asupra temei proporționării feței și unele ezitări ale lui Leonardo se explică prin greutatea de a găsi o regulă unică pentru marea varietate a formelor figurii.

În tratatul asupra picturii, Leonardo face următoarea reflecție asupra proporțiilor figurii: „Dacă natura ar fi fixat o singură regulă pentru forma membrilor, fețele tuturor oamenilor ar fi asemănătoare și nu s-ar mai putea distinge unele de altele; însă ea a variat atît de mult cele 5 părți ale feței, încît cu toate că a stabilit o regulă unică pentru proporționare, ea nu a urmat nici una în ceea ce privește calitatea, astfel

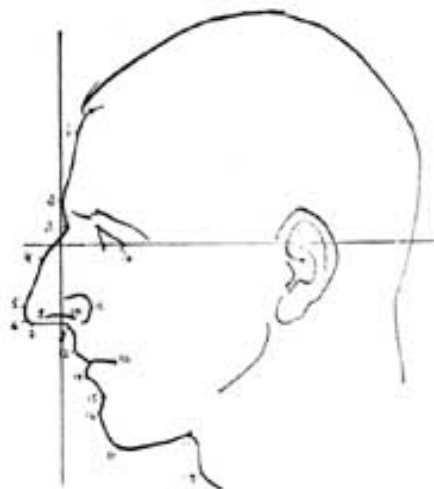
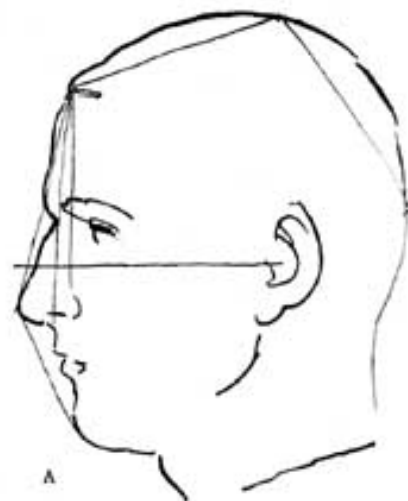

Fig. 143. A și B. Înclinația feței superioare este raportată la verticala trichion-nasion, iar energia de profilare la linia nazion-prostion. (Von Eickstedt)

Fig. 144. Analiza profilului feței prin raportarea unei serii de puncte la o verticală tangentă la glabella și la o linie orizontală trecînd prin punctul ectokantion. (Mollison și Platner, din von Eickstedt)